

הרב הראשי הרב מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, ת"ת דרך המלך,
 שיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad MORDECHAI MALKA, Israel Founder & President Institutions "or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

המלך

פרשת מטות

תורת

מידת הכעס

במדבר פרק לא פסוק (יב) וַיִּבְאוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל עֲרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשֹּׁבִי וְאֶת הַמִּלְקוּזִים וְאֶת הַשְּׂלָל אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֶל עֲרֵבֹת מִזְבֵּחַ אֲשֶׁר עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: (יג) וַיֵּצְאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל נְשֵׂי אֵי הָעֵדָה לִקְרֹאתָם אֶל מִזְבֵּחַ לְמִזְבֵּחַ: (יד) וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַזֹּזִיל שְׂרֵי הָאֲלָפִים וְשְׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצֵּבֵא הַמִּלְקוּזִים: (טו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַזֹּזִייתֶם כָּל נֶפֶשׁ: (טז) הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבָּר בְּלַעַם לְמִסַּר מַעַל בִּיקְוֹק עַל דְּבַר פְּעוּר וַתְּהִי הַמִּנְסָה בְעֵדֹת יְקוֹק: (יז) וְעַתָּה הֲרָגוּ כָּל זָכָר בְּטָף וְכָל אִשָּׁה יָדְעַת אִישׁ לְמַשְׁכַּב זָכָר הֲרָגוּ: (כא) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל אֲנָשֵׁי הַצֵּבֵא הַבָּאִים לְמִלְקוּזָה זֹאת וְזֹקֵת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְקוֹק אֶת מֹשֶׁה:

דברי הספרי בשלשה מקומות שכעס משה:

ומבואר בספרי במדבר פיסקא קנו ד"ה ויאמר אלעזר: ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות. ר' אלעזר בן עזריה אומר בשלשה מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות. א} כיוצא בו אתה אומר ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר, מהו אומר מדוע לא אכלתם את החטאת וגו' (שם ויקרא י יז). ב} כיוצא בו אתה אומר ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים, מהו אומר וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים (במדבר כ יא). ג} אף כאן אתה אומר ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה, מהו אומר ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה. משה רבינו לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות ע"כ.

שאלות:

א} שואל הגרי"ל חסמן בספר אור יהל אם נצייר לעצמנו את אשר התחולל באותה שעה במחנה ישראל ששים ריבוא מבני ישראל עומדים לפני משה רבם ומצפים לשמוע מפיו הלכות גיעולי כלים אשר שמע מהקדוש ברוך הוא והוא עומד כנגדם ושותק במקומו יוצא אלעזר ואומר זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה מיד תולים כל ישראל עיניהם במשה ותמהים תמיהה עצומה הרי בעל השמועה לפנינו ומדוע ידבר אלעזר במקומו איך קיבל עונש שנשכח ממנו?
 ב} ויש לשאול והרי משה רבנו כל כעסו הוא לכבודו יתברך ומדוע טעה או נענש שלא להיכנס לארץ ישראל בשביל כך?

תשובה שזה מציאות:

התשובה לכך כותב הגרי"ל חסמן ז"ל והגר"ח שמולוביץ ז"ל למדנו כאן על הטבע הרוחני של החטא הסתלקות החכמה ממי שכועס אינו ענין סגולי בלבד כי אם טבע רוחני עומקו של טבע זה מגיע כפי שראינו עד כדי כך שמידה זעירה ביותר של כעס יתר על המדה הנדרשת משכיחה הלימוד אפילו משה רבן של ישראל שקינא לכבוד ה' ומגמתו היתה להציל את כלל ישראל מחטא כמו שנאמר הן הנה היו וגו' גם הוא לא ניצל מהשפעתו ההרסנית של הכעס.

דברי המהרח"ו בשם האריז"ל שהכעס חמור מכל עבירה:

וכתב מהרח"ו בשער רוח הקודש דף ח ע"ב וז"ל גם מדת הכעס, מלבד מה שמונעת ההשגה לגמרי, וכמו שמצינו על פסוק ויקצף משה על אלעזר ועל איתמר (ויקרא י) וארז"ל כל (הכועס) [אדם שכועס] אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו וכו' האמנם יתר רעה יש לו מדבר הנז' כמו שנבאר, והנה מורי ז"ל היה מקפיד בענין הכעס, יותר מכל שאר העבירות, אפילו כשהוא כועס בשביל מצוה, וכענין משה כנו"ל, והיה נותן טעם לזה ואומר, כי הלא כל שאר העבירות אינם פוגמים אלא כל עבירה ועבירה פוגמת אבר אחד, אבל מדת הכעס פוגמת כל הנשמה כלה, ומחליף אותה לגמרי, והענין הוא, כי כאשר יתכעס האדם, הנה הנשמה הקדושה מסתלקת ממנו לגמרי, ונכנסת במקומה נפש מצד הקלי' וז"ס מש"ה טורף נפשו באפו וגו' (איוב י"ח) כי ממש טורף נפשו הקדושה, ועושה אותה טריפה וממית אותה בעת אפו וכעסו, וכמבואר בזוהר בפ' תצוה דף קפ"ב ע"ב וע"ש כמה מגזים ענין הכעס, עד שאומר, כי מאן דמשתעי עם הכועס, כאלו משתעי עם ע"ז עצמה, וע"ש, ואעפ"י שעושה האדם תקונים לנפשו ותשובה מעולה על כל עונותיו, ומצות רבות וגדולות, הכל נאבדים ממנו לגמרי, לפי שהרי אותה הנשמה הקדושה, שעשתה כל המעשים הטובים, נתחלפה בטמאה, וכו' ולא די זה אלא אפילו כשהייתי מלמד את אחי יצ"ו, ולא היה יודע כפי רצוני, והייתי מתכעס עמו על הדבר הזה, וגם על הדבר הזה הזוהירני והוכיחני מורי ז"ל במאד מאד עכ"ל.

מעשה המלמדנו שמאבד חכמתו:

ומסופר על הגאון המקובל רבי מרדכי שרעבי זצוק"ל שדיבר פעם בגנות הכעס וציטט מדברי רבותינו ראשונים ואחרונים על ההבטים השליליים של האדם הכועס שמש טורף נפשו באפו וגורם לעקור את נפשו הקדושה ממנו ומשרה במקומה נפש מסטרא אתרא ונחשב כעובד עבודה זרה והוסיף הרב מדברי ההקדמה לעץ חיים שאחד התנאים הראשונים

הרב הראשי הרב מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, ת"ת דרך המלך,
 שיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad MORDECHAI MALKA, Israel Founder & President Institutions "or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

ללימוד הקבלה הוא שלא לכעוס, אחד המשתתפים בשיעור העיר ואמר לרב אני ראיתי אנשים שיודעים ובקיאים בתורת הקבלה שגם הם כועסים ונרגזים בזמן שמכעיסים אותם נענה הצדיק ואמר אלו שכועסים הם רק חושבים שיודעים ומבינים בקבלה ולמעשה אין בידם מאומה. באחד הבקרים כשהגיע הרב לנהר שלום לתפלת שחרית ניגש לחזן שהתכוון לעבור לפני התיבה ואסר עליו לשמש כשליח צבור הלה שתמה מפני מה הרב מונע בעדו להיות שליח צבור שאלו מדוע נענה הרב ואמר לו בלחישת הבוקר קודם בואך לתפילה הסתכסכת עם רעייתך ובאת לידי כעס ואדם שכועס לא ראוי לעבור לפני התיבה.

דברי הגמרא שמנה דברים שנגרמים לאדם ע"י הכעס:

והנה מבוואר במסכת פסחים דף סו: [חכמתו מסתלקת] א' ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו. [נבואתו מסתלקת] ב' **אם נביא הוא – נבואתו מסתלקת ממנו.** אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו – ממש. דכתיב במדבר לא: ויקצף משה על פקודי החיל וגו', וכו' [יורד מגדולתו] ג' אמר רבי מני בר פטיש: כל שכועס, אפילו פוסקין עליו גדולה מן השמים – מורידין אותו. מנלן – מאליאב, וכו'. **עוד מבוואר במסכת נדרים דף כב:** [מיני גיהנום שולטים בו] ד' אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו, וכו'. [תחתוניות שולטות בו] ה' ולא עוד, אלא שהתחתוניות שולטות בו, וכו'. [מזלזל בשכינה] ו' אמר רבה בר רב הונא: כל הכועס אפ"ל שכינה אינה חשובה כנגדו, וכו'. [שכחה וטיפשות] ז' ר' ירמיה מדיפתי אמר: משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, וכו'. [עוונותיו מרובים] ח' רב נחמן בר יצחק אמר: בידוע שעוונותיו מרובין מזכותיו, שנאמר: משלי כט ובעל חימה רב פשע ע"כ.

מי שאינו כועס זוכה לאריכות ימים ועוה"ב נלמד מסבלנותו של ר' פרידה:

מסופר במסכת עירובין דף נ"ד ע"ב על ר' פרידה הי' לו תלמיד שלמד עמו ארבעה מאות פעמים עד שהיה מבין מה שלמד, פעם אחת הזמינו את ר' פרידה שיהיה סנדק וגם באתו יום למד עמו ארבע מאות פעמים ולא הבין מה שלומד. אמר לו למה אין אתה מבין ומקבל כמו בשאר הימים, אמר לו מרגע שהזמינו אותך להיות סנדק נטרד דעתי ממני ואמרת כי כעת יעמוד אדוני כעת יעמוד אדוני לילך ולכן אין דעתי מיושבת עלי, כעת אמר לו ר' פרידה תן כעת היטב דעתך מה שאני אלמוד עמך ולמד עמו ארבעה מאות פעמים אחרים והבין מה שלמד, יצאה בת קול ואמרה לר' פרידה אם ברצונך שיוסיפו על חייך ארבע מאות שנים או שתזכה אתה ודורך לחיי עולם הבא, אמר ר' פרידה רוצה אנכי שאזכה אני והדור שלי לעולם הבא אמר להם הקב"ה תנו לו זו וזו. **וכן מבוואר במסכת תענית דף כ ע"ב** שאלו תלמידיו (את רבי זירא ואמרי לה) לרב אדא בר אבהו: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. **וכן במסכת מגילה דף כח ע"א** שאלו תלמידיו את רבי זירא: במה הארכת ימים? - אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי. **וכתב רמז לדבר באגרא דכלה בראשית צירופי בראשית קנב.** בראשית, נרמז בר"ת, ר'אה אל ת'קפיד ב'ביתך ש'יאריכו י'מיד.

שאל הגר"ח שמואלביץ' זצ"ל איזה היתר היה לרב פרידה לבזבז כל כך הרבה זמן על תלמיד כזה הרי בזמן הזה הוא יכול היה להספיק ללמוד הרבה מאוד? **ותירץ** שההיתר של רב פרידה היה להתרגל במתינות וסבלנות ולכן אפילו שלתלמיד חכם כרב פרידה לחזור כל כך הרבה פעמים הוא באמת ביטול תורה, אבל כדי להתרגל בסבלנות ובמתינות ולא להגיע לכעס מותר וכדאי להשקיע הרבה זמן, אם כך אנו הרחוקים מדרגתו של רב פרידה בודאי מחויבים להשקיע הרבה זמן ומאמצים כדי להתגבר על פגע נורא זה.

זוכה לתורה שכינה וגילוי אליהו

מבוואר במסכת כלה רבתי פרק ד' הלכה ל"א לא הבישן למד, ולא הקפדן מלמד. פשיטא, לא צריכה, דאפילו במילי דרך ארץ. אמר אבא אליהו זכור לטוב, לעולם אין התורה מתפרשת, אלא ממי שאינו קפדן, ואף אני איני נגלה אלא למי שאינו קפדן; אשרי מי שפגע בו, ומי שישב עמו, שמובטח לו שהוא בן העולם הבא. כיצד אפשר לוותר על זכויות כה גדולות.

מוסר השכל

הרי מתבאר מדברי הגמרות הנ"ל ששמנה דברים נגרמים לאדם בעקבות הכעס, חכמתו נאבדת, נבואתו נעלמת, יורד מגדולתו, מיני גיהנום שולטים בו, סובל מתחתוניות, מזלזל בשכינה, באה עליו שכחה וטיפשות, ומוכיח שעוונותיו מרובין. ומצד שני מי שמתגבר על הכעס זוכה לאריכות ימים אנשים עושים הכל כדי להאריך את חייהם נוסעים אל מעבר לים ומוכנים להשקיע את כל הונם ואונם במקום כל זאת אפשר להאריך את החיים בדבר קל ופשוט לא להקפיד ולכעוס. וכן זוכה לגילוי אליהו ולחכמה ולעולם הבא, השם יזכה אותנו שנדע להרחיק מאיתנו מידת הכעס לעולם אמן ואמן.

בכבוד רב

מרדכי מלכא